

Cesar Franc Jožef Prvi.

Cesar, Franc Jožef I., bil je rojen na Dunaji 18. avgusta 1830. leta.

Starši cesarjevi.

Nadvojvoda Franc Karol, oče našega presvetlega cesarja, Franca Jožefa I., rodil se je 7. dec. 1802. l. Bil je poseben prijatelj in podpornik obrtniškim stanovom in velik dobrotnik siromakom. Poročil se je 4. nov. 1824. l. z bavarsko kraljičino Sofijo (Frideriko, Dorotejo), rojeno 27. jan. 1805. l., ki je bila na čast in diko cesarskemu dvoru in si je s svojo darežljivostjo pridobila sreča in ljubezen vseh, ki so jo poznali. Umrla je 28. maja 1872. leta. Žalost je bila velika. Pri njenem odru so mnogi bitko jokali, katerim je bila ona največja dobrotnica v življenji. — Smrt nepozabljive soproge je bila za cesarjevega očeta prebridka izguba. „Šla je pred menoj, da tudi meni pripravi mesto v nebesih,“ dejal je večkrat nadvojvoda Franc Karol. V Išlu, zunaj Dunaja, kjer je najrajše prebival po leti, dal je postaviti v njen spomin prelepo kapelo, v katero je on sam skoraj vsak dan zahajal.

Nadvojvoda Franc Karol, ki se je po odstopu svojega brata, cesarja Ferdinanda, odpovedal cesarskemu prestolu, bil je vedno zdrav in čvrst. V začetku meseca marca lanskega leta je začel bolehati in 8. marca je umrl „najboljši mož v državi.“ Redko za katerim pokojnikom je toliko zvestih Avstrijancev žalovalo, kakor za očetom našega dobrega cesarja, Franca Jožefa.

Nadvojvoda Franc Karol je imel s svojo soprogo štiri sinove. Najstarejši je bil nadvojvoda Franc Jožef, naš sedanji cesar. Drugi trije so bili: nadvojvoda Maksimilijan, nesrečni mehikanski cesar, rojen 6. jul. 1832. l., umrl 19. jun. 1867. l.; nadvojvoda Karol Ljudevit, rojen 30. jul. 1833. l. in nadvojvoda Ljudevit Viktor, rojen 15. maja 1842. leta.

Mladost in znameniti dogodki za življenja našega cesarja.

Prve dni svoje mladosti je preživel naš cesar v veselej družbi svojega déda, cesarja Franca I., ki je imel svojega vnuka zelo rad. Večkrat ga je ukazal k sebi pripeljati, da ga je vabil v hoji, najpred po sobi, pozneje tudi po polji in po izprehodih. Ko je bil Franc Jožef komaj pet let star, umrl mu je ded, cesar Franc I. Po njegovej smrti je bil mlademu princu za vrhovnega odgojitelja izbran grof Bombelles, a njegov pravi odgojitelj je bil grof Coronini, mož poštenega značaja, učen in odkritosrčen. Grof Coronini ima zaslugo, da je vcepil v srcé mladega princa vse one lepe lastnosti, katere je imel njegov oče v tako obilej meri.

Bil je pa tudi mladi princ nadarjen z bistrim umom in najboljšo voljo do učenja. Učil se je pridno, poslušal je rad svoje učitelje in ubogal jih je na vsako besedo. Po leti se je nauk začel že ob 6. uri zjutraj in mladi princ je bil že vselej točno na svojem mestu. Glejte otroci! lep zgled vam daje cesar sam, kako se je treba tudi vam učiti, dokler ste še mladi in krepki.

Iz začetka se je mladi princ učil le navadnih učnih predmetov in tujih jezikov; a 1843. leta so prišle na vrsto še različne vojaške vaje, in povsod je mladi princ napredoval izvrstno.

Pod vodstvom grofa Coronini-ja je ostal Franc Jožef do spomladi 1848. leta. V tem letu so nastali zelo nemirni in viharini časi za naše cesarstvo. Začela se je vojska na Laškem. Znani vojskovodja grof Radecki je bil poveljnik avstrijske armadi, katera se je hrabro borila z Italijani. Tudi Franc Jožef je moral tjà, da se seznanj z vojnimi uredbami. Ondu je pokazal prvič svoj pogum, svojo neustrašenost in junaštvo. V tem letu so se godile še tudi druge zmešnjave. Ljudstva so se uprila in terjala večje svobode in novih pravic. Kmetje in rokodelci so prijeli za orožje. Najstrašnejši uporniki so bili v glavnem mestu našega cesarstva, na Dunaji. — Te zelo neugodne okolnosti bile so povód, da se je cesar Ferdinand prostovoljno odpovedal cesarskemu prestolu in ga izročil sinu svojega brata, Francu Jožefu I., ki je prevzel vladarstvo dne 2. dec. 1848. leta v 19. letu svoje dóbe.

Zna se, da je mladi cesar, Franc Jožef, imel mnogo dela in velike skrbi, ko je nastopil vladarstvo. „Z Bogom mladost!“ rekel je, ko je prejel žezlo, znamenje cesarske oblasti, dobro vedóč, da se mu je zdaj odpovedati vsemu, kar raduje mladostno srcé. Ni mu bilo neznano, da je cesarska krona težka, da so skrbi velike in delo ne majheno, posebno v ónem burnem času — leta 1848.

Da se vse težave premagajo, treba je bilo združenih moči in zato si je cesar Franc Jožef vsel za svoje geslo besede: „Viribus unitis,“ t. j. z združenimi moči.

Koliko in kaj je vse storil naš cesar v preteku 29 let svojega vladarstva, tega vam ni mogoče popisati, ker narasla bi debela knjiga. Le posamezni, bolj zanimivi dogodki, ki jih je vsacemu pómneti treba, naj še tukaj sledé:

Leta 1849. se začné na Laškem znovič vojska. Ta vojska je trajala le pet dni. V krvavih bojih pri Mortari in Novari (21. in 23. marca) je stari junak Radecki Pijemonteze slavno premagal. — V istem času vzkipí nova vstaja na Ogrskem, katero je slavna cesarska armada pod poveljnikom generala Hajnau-a in bana Jelačića slavno premagala. — V naslednjih letih (1851 in 1852) potuje naš cesar po raznih svojih deželah, da si z lastnimi očmi ogleda njih razmere. Leta 1851. je potoval po Italiji in Galiciji, a leta 1852. po Slavoniji, Hrvatskem in Ogrskem. Povsod je bil sprejet z največjim navdušenjem. — Leta 1853. dne 18. febr. je bil naš presvitli cesar napaden od necega krojaškega pomočnika z ostrim bodalom. Na veliko srečo ta napad ni imel nevarnih nasledkov za življenje cesarjevo. V spomin na srečno rešitev začeli so na Dunaji zidati velikansko cerkev, ki se že skoraj 25 let zida, a še ni izgotovljena. Odprla se bode vendar 24. aprila létošnjega leta, v dan petindvajsetletnice cesarjeve srebrne poroke. — Čez leto po tej prežalostnej dogodbi 21. aprila 1854. l. pride cesarjeva nevesta, bavarska princezinja Elizabeta, v Linc, glavno mesto Gorenje Avstrije, kjer jo pričaka in pozdravi cesar sam. Drugi dan pride na Dunaj. Nepregledna množica ljudi jo pozdravi z nepopisljivo navdušenostjo. Princezinja Elizabeta, naša sedanja cesarica, je hči bavarskega vojvode, Maksimilijana Jožefa, rojena v Posenhofenu 24. dec. 1837. leta.

Poroka se je vršila 24. aprila 1854. leta zvečer v dvornej cerkvi Avguštincev. Dan cesarjeve poroke je bil dan občnega veselja za vse narode našega cesarstva.

Cesarica Elizabeta je nenavadne lepote, veličastne postave, zeló prijazna in ljubeznjiva. Nje usmiljenost in darežljivost do ubogih je znana po vseh deželah našega cesarstva. Da bi jo nam Bog ohranil še na mnoga leta!

Dné 5. marca 1855. l. dobila sta Njiju Veličanstvi prvo dete, cesarično Sofijo, ki je žalibog umrla 29. maja 1857. l. — Dné 12. jul. 1856. l. ju Bog blagoslovi z drugo hčerko, cesarično Gizelo, ki se je 20. aprila 1873. l. poročila z bavarskim princem Leopoldom.

Leta 1856. je cesar potoval po Štajerskem, Koroškem in Kranjskem, da bi sam videl svoje dežele in se prepračil o njih željah in potrebah. Istega leta se je mudil tri dni (18., 19. in 20. nov.) s presvetlo cesarico tudi v Ljubljani. — Nekoliko tednov pozneje 3. maja 1857. l. potovala sta cesar in cesarica po Ogrskem. Tudi tukaj sta bila povsod slovesno sprejeta.

Dné 21. avg. 1858. l. dobila sta Njiju Veličanstvi prvega sina, cesarjeviča nastolnika, ki je bil pri sv. krstu imenovan Rudolf. Svečanosti, ki so se vsled tega vršile, se je ljudstvo povsod vdeleževalo. A dandenes je ponosna vsa država s svojim cesarjevičem nastolnikom, v katerem so se razvili najkrasnejši darovi uma in srcá. Cesarjevič je zdaj v 21. letu svoje dóbe, krepak na duhu in telesu, up in nada svojih staršev in ponos avstrijsko-ogrske monarhije.

Leto 1859. je prineslo našemu cesarju veliko skrbi in žalosti. Sardinska vlada si je že od nekaj prizadevala odtrgati Avstriji lombardo-beneške dežele. Sardinski kralj se je zvezal s tedanjim cesarjem Napoleonom in začela se je huda vojska, ki se je za Avstrijo nesrečno končala s tem, da je izgubila krasno deželo Lombardijo, za katero se je že od nekaj prelilo mnogo krvi.

Dné 20. oktobra 1860. l. je izšel cesarski razglas, ki je oznanil novo ustavo za vse cesarstvo.

Leta 1864. se je vnela vojska, katero je začela Avstrija v zvezi s Prusi proti Danskemu kraljestvu zaradi dežel Šlezvika in Holštajna. — Dve leti pozneje se je vnela vojska med Avstrijo in Prusi. Te priložnosti se je poslužil laški kralj in napovedal je vojsko Avstriji. Od dveh strani so prišli sovražniki našo državo: Prusi na severu in Italijani na jugu. Italijani so bili tepeni pri Kustoci in pri otoku Visu, a na severu je bil boj za bojem izgubljen.

Leta 1867. je sklenil cesar z Ogrí ono pogodbo, po katerej je dobila Ogrska svojo lastno vlado.

Dné 22. decembra 1867. l. je potrdil cesar državne osnovne postave za one dežele, katere ne spadajo pod ogrsko krono. Tega leta sta se snidila cesar Franc Jožef in cesar Napoleon v Solnogradu.

Takój naslednje leto, dné 22. aprila, rodila se je v Budapešti na Ogrskem cesarična Marija Valerija.

Leta 1869. se je podal cesar na daljše potovanje v jutrove dežele in 1871. leta v Tirole, kjer so ga vedno zvesti Tiroleci navdušeno sprejeli.

Leta 1873. je doživela naša država dve veliki slavi. Dné 1. maja se je odprla z največjo svečanostjo na Dunaji velika svetovna razstava in 2. dec. se je obhajala svečanost v spomin 25letne vlade Njih Veličanstva presvetlega cesarja.

Leta 1875. se je podal cesar čez Ljubljano in Gorico v Benetke, kjer je obiskal laškega kralja, Viktorja Emanvela. Od tod se je podal v Dalmacijo. O tem cesarjevem potovanji v Dalmaciji bi se dala napisati debela knjiga, ako bi hoteli vse svečanosti na drobno naštetí, ki so se vršile presvetlemu cesarju na čast in slavo.

Najnovejši dogodek je rusko-turška vojska pretečenega leta. Ko so Rusi premagali Turke, dobila je Avstrija v Berolinskem shodu nálog, da zasede Bosno in Hercegovino ter urédi ti dve deželi. Dné 29. julija 1878. l. je prestopila avstrijska vojska pod poveljništvom generala Filipovića deželne meje in slavno zmagala 19. avgusta, ko so naši vzeli Sarajevo, glavno mesto Bosne. Avstrija si je s tem pridobila dve deželi, ki bodete pod modro vlado našega cesarja gotovo v veliko korist naše državi.

Tako stoji naše cesarstvo dandanes veliko in mogočno mej drugimi evropskimi državami. A njemu na čelu stoji naš presvetli cesar Franc Jožef I., katerega vsi narodi ljubijo in spoštujejo, ter se ponosno sme imenovati „srečnega vladarja“ nove dóbe.

Zatorej tudi Ti, slovenska mladina, povzdigni 24. aprila, ko se boe goдовал spomin petindvajsetletnice srebrne poroke Njiju Veličanstev, presvetlega cesarja in cesarice, svoja srca k Bogu, ter ga prosi v gorečej molitvi, da njegova vsemogoča roka čuva in ohrani našega dobrega cesarja in blago cesarico še mnogo mnogo let. Imej pa tudi vedno pred očmi vse dogodke iz življenja Njiju Veličanstev, ter ne zabi nikoli, kako se je naš cesar, da-si sin najmogóčnejših in najpremožnejših staršev, moral vendar v svojej mladosti pridno učiti, ter svoje starše in učitelje slušati samo zaradi tega, da postane veljaven in moder vladár.

Uredništvo „Vrtčevca.“

Lep prizor iz otroškega življenja našega cesarja.

Dné 18. avgusta 1834. l. sedela sta cesar Franc I. in Karolina Avgusta, praroditelja našega presvetlega cesarja, v prelepem Laksenburškem gaju ne daleč od Dunaja. Naš cesar, Franc Jožef, bil je takrat še otrok in je goдовал četrto leto svojega rojstva. Veselo sta gledala praroditelja svojega malega vnuka.

Mali nadvojvoda, Franc Jožef, igrajóč se in skakajóč po zelenem gaju ugleda pred rhodom cesarskega dvora stražnika, ki je s puško ob rami hodil gori in doli. Solnce je vroče pripekalo in ubogi stražnik se je smilil malemu princu. Takój popusti svoje igrače ter stopi k dedu, rekóč: „Kaj ne, ded ta človek tukaj je zeló ubog!“

„Kako to, ljubo moje dete?“ vpraša ga cesar Franc.

„I nu, ker ga vidim po pekóčem solnci šetati s puško ob rami.“

„Ljubi moj, tako delati je treba večkrat tudi imovitim ljudém, dá, — še celó cesarjem in cesarjevičem. Nu, kar se tega človeka tiče, uganil si, ker je res ubožen.“

Mali nadvojvoda, Franc Jožef, milo pogleda svojega dobrega deda ter ga prosi, da bi smel ubozemu stražniku kaj darovati.

Cesar Franc se prijazno nasmeje svojemu vnuku ter mu da nekaj srebrnega denarja, rekoč, da ga naj podari ubozemu vojaku.

Veselo hití mali „Franci,“ kakor sta ga praroditelja vedno imenovala, k vojaku stražniku ter mu ponuja denar, rekoč: „Na, vzemi, to ti dadó moj dobri ded!“

Stražnik pritegne puško na pódzdrav, a vsled ostrega povelja, ki ga imajo stražniki, ne vzame denarja.